

ราชินิกุลรัชกาลที่ ๓

สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข ฯ

ทรงพระนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

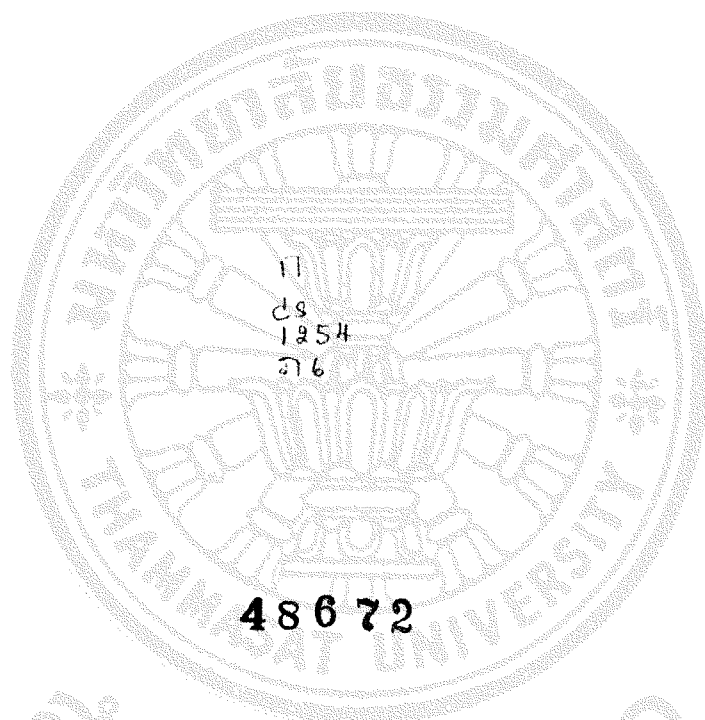
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พิมพ์พระราชทาน

ในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลศตมาห

พระศพสมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข ฯ

ณ วันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

486 72

สำนักหอสมุด

พระบรมรูปแลพระรูป

พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระ
เจ้าพี่นางเธอฯ
กษัตริย์

อธิบาย

หนังสือเรื่องราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ นั้น สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงเรียบเรียงขึ้น และทรงเจตนาไว้จะให้หนังสือสำหรับพิมพ์แจกเรื่องหนึ่งในงานพระศพเมื่อพระองค์เสด็จทิวงคต

เหตุที่สมเด็จพระราชปิตุลาฯ ทรงพระนิพนธ์หนังสือเรื่องนมเคาเงอนให้สันนิษฐานว่าเห็นจะทรงพระดำริเมื่อหอพระสมุทฯ พิมพ์หนังสือราชินิกุลรัชกาลที่ ๒ (หรือที่มักเรียกกันว่า เรื่องราชินิกุลบางช้าง) ซึ่งกรมหลวงวงศาธิราชสนิท โปรดให้พระยาอุไทยธรรม (แก้ว) แต่งขึ้นปรากฏขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ สมเด็จพระราชปิตุลาฯ ทรงดำริปรารภแก่ข้าพเจ้าในครั้งนั้นว่า ควรจะมีเรื่องราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ อีกสักเรื่อง ๑ ข้าพเจ้ากราบทูลสนองพระดำริว่าตามใดก็จะดีหนักหนา แต่เกรงจะหาตัวผู้แต่งยาก เหมือนเช่นข้าพเจ้าก็ไม่รู้เรื่องพอจะแต่ง ถ้าพระองค์ทรงพระนิพนธ์เองนั้นและเห็นจะสำเร็จ ในเวลานั้นก็หาได้ทรงดำริคอบประการใดไม่ แต่ต่อมาสมเด็จพระราชปิตุลาฯ มีพระดำริแก่ข้าพเจ้าว่าต้องทรงแต่งเรื่องราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ อยู่ ถ้าสำเร็จเมื่อใดจะประทานฉบับมายังหอพระสมุทฯ แต่นั้นมาได้เคยดำริได้ให้ข้าพเจ้าฟังเนื่อง ๆ ถึงการที่ทรงพยายามสืบสวนเรื่องราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ แต่ก็ยังไม่ได้ประทานฉบับมาจนเสด็จทิวงคต หม่อมเจ้าหญิงวิมลกัญญา พระธิดา ซึ่งได้เป็นอุปราชภักของพระเดชพระคุณมาในคอนเมื่อทรงพระราหูพิลาพ เล่าว่า

สมเด็จพระราชปิตุลา ฯ เหาพระเหตุยไ้ในการทรงพระนิพนธ์หนังสือ
เรื่องนั้นมาเสมอไม่ขาด ทรงทราบว่เชือสายราชินิกุลยังมีตัวอยู่ที่ไหนมัก
โปรดให้เรียกมาทรงไ้ถามถึงลำดับตระกูล แล้วจดเก็ไขเพิ่มเติมลงใน
พระนิพนธ์ แต่เคยดำรัสว่หนังสือเรื่องนั้นถาทรงแต่งไม่ดำเรื่อก่อนเดี๋ย
ทิวศค กรมพระดำรง ฯ เขาคงช่วยแต่งให้ดำเรื่อกันพิมพ์แจกในงาน
พระศพ ดังนี้ ยังมีเหตุอื่นอีกอย่าง ๑ ซึ่งเป็นปัจจัยให้ทรงแต่งซ้ำ ด้วย
สมเด็จพระราชปิตุลา ฯ ทรงพยายามแต่งเรื่องราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ อีกด้วย
เรื่อง ๑ พร้อมกับทรงพระนิพนธ์เรื่องราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ แต่ส่วนเรื่อง
ราชินิกุลรัชกาลที่ ๕ ชาวเจ้าจะยังไม่กล้าอธิบายในที่นี้

เมื่อสมเด็จพระราชปิตุลา ฯ เสด็จทิวงคต พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรด ฯ รับเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญพระราชกุศลหน้า
พระศพในงานสัต์คตมวาร บัญญาดมวาร แลศคมาห มีพระบรมราช
โองการสั่งราชบัณฑิตยสภาให้ จัดการพิมพ์หนังสือสำหรับพระราชทานแจก
เป็นที่ระลึกทั้ง ๓ งานนั้น ชาวเจ้านักขถึงกระแด้รับสั่งของสมเด็จพระ
ราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข ฯ ที่ไ้กล่าวมาข้างต้น จึงกราบทูลแด่สมเด็จพระ
เจ้าฟ้ายาเธอ เจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรคตพันธิ์ ซึ่งทรงเป็น
ประธานกรรมการจัดมฤคก ทรงรับเป็นพระธุระตรวจคั่นแล้วส่งหนังสือ
เรื่องต่าง ๆ ซึ่งสมเด็จพระราชปิตุลา ฯ ไ้ทรงพระนิพนธ์ประทานมา ส่วน
เรื่องราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ นี้ เป็นหนังสือ ๓๐ เล่มสมุด ด่วนแต่ถวาย
พระหัตถ์สมเด็จพระราชปิตุลา ฯ ทรงเขียนเองทงนั้น นอกจาก ๓๐ เล่ม
ยังมีเล่มปลัดอีก ๒ เล่มในเรื่องเดียวกัน พิจารณาตู่เห็นว่าไ้ทรงตั้งโครง

ก

ขึ้นเมื่อเริ่มแต่ง แล้วไม่โปรดโครงนั้นเล็กน้อยถึง ๒ ครั้ง แล้วจึงทรง
แต่งฉบับที่พิมพ์เป็นโครงที่ ๓ ดังเหตุคล้ายคำในพระนิพนธ์เห็นว่าคง
จะเริ่มทรงในราว พ.ศ. ๒๔๕๗ และปรากฏในหนังสือว่าได้ทรงยุดติเป็น
เสร็จเรื่องพระนิพนธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ แต่ว่ายังทรงสืบสวนแก้ไข
เพิ่มเติมต่อมา ด้วยเหตุนี้จึงยังมิได้ประทานฉบับมายังราชบัณฑิตยสภา
จนตลอดพระชนมายุ

หนังสือเรื่องราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ มีค่าเป็นข้อสำคัญที่ยังไม่มีใคร
เรียบเรียงขึ้นได้ มีอยู่แต่ที่สมเด็จพระราชปิตุลาฯ ทรงเรียบเรียง
ฉบับเดียวเท่านั้น รูปเรื่องที่ทรงแต่งตั้งพระหฤทัยจะให้ สันกระแสความที่
พึงสืบสวนได้ จึงวางลำดับถึง ๑๐ วรรคตอนทุกตอน ก็ต้องเป็นหนังสือยาว
แต่แต่งยากด้วย เพราะเหตุดังกล่าวมาสมควรจะสรรเสริญพระวิริยะ
อุตสาหะซึ่งทรงพยายามมาหลายปีมิได้ทอดทิ้ง ข้อที่ทรงพระปรารภไว้ว่า
ถ้าบทพระองค์เจ้าคงจะช่วยบูรณะเพื่อพิมพ์ในงานพระศพนั้น เมื่อตรวจ
ดูไม่เห็นมีเนื้อความข้อใดที่ข้าพเจ้าจะสามารถแก้ไข มีแต่ยศศักดิ์ที่
เปลี่ยนแปลงต่อมาในชั้นหลังก็ยังไม่รู้กันดี ไม่จำเป็นต้องแก้ไข แต่โดย
เคารพต่อพระประสงค์ จึงได้ทำอธิบายหมายเหตุเพิ่มเติมลงไปบ้าง และให้
จัดการพิมพ์ให้ทันในงานพระศพสมเด็จพระประสงค์

๑๙.

สารบัญ

ว่าด้วยสายราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ (ตามลำดับชั้น)

อธิบายเริ่มต้น

หน้า ๓

ชั้น ๑

บรรพชนทางพระชนก	๒
บรรพชนทางพระชนนึ่ง ฝ่ายชนก	๓
บรรพชนทางพระชนนึ่ง ฝ่ายชนน	๕

ชั้น ๒

บุตรธิดาพระยาราชวงศ์ (หวัง) ที่เป็นชั้น ๒	๖
---	---

ชั้น ๓

สายพระชนนึ่งที่เป็น ร. ชั้น ๓	๗
สายพระชนกที่เป็น ร. ชั้น ๓	๗
สายท่านปลัดน้องนางพระชนนึ่งของพระชนนึ่งที่เป็น ร. ชั้น ๓	๗
สายพระยาพัทลุง (ทองขาว) ดำรงท่านปลัดที่เป็น อ. ชั้น ๒	
สายเขย	๘
สายพระนมรอน้องนางร่วมชนนึ่งของพระชนนึ่งที่เป็น ร. ชั้น ๓	๑๐
สายนายน้อยน้องยาต่างชนนึ่งของพระชนนึ่งที่เป็น ร. ชั้น ๓	๑๐
สายท่านลำคือน้องนางต่างชนนึ่งของพระชนนึ่งที่เป็น ร. ชั้น ๓	๑๑

(๒)

๕๕
บัญชี ๔

สำนวนยานักชกต่างชนนัของสมเด็จพระศรีสุริยาโดยที่

เป็น ร. ชั้น ๔

หน้า ๑๑

สำสมเด็จพระศรีสุริยาโดยที่ เป็น ร. ชั้น ๔

,, ๑๒

สำท่านผ่องธิดาท่านปลั่ง ที่ เป็น ร. ชั้น ๔

,, ๑๓

สำท้าวทรงกันดาล (ทองมอญ) มารดาหม่อมทับ

สำท่านผ่องที่ เป็น อ. ชั้น ๒ ด้ายเขย

,, ๑๔

สำพิทลุง น้องท่านผ่อง ที่ เป็น ร. ชั้น ๔

,, ๑๕

สำพิทลุง ทางกรมหมื่นไกรสรวิชิต ที่ เป็น อ. ชั้น ๔ ด้ายเขย

,, ๑๗

สำพระศรีวิโรจน์ (หม่อมอ่อน) ที่ เป็น อ. ชั้น ๔ ด้ายเขย

,, ๑๘

สำพระอักษรสมบัติ (หม่อมทับ) นอกจากสำท่านผ่อง

ที่ เป็น อ. ชั้น ๔ ด้ายเขย

,, ๒๐

สำพระนมรอดที่ เป็น ร. ชั้น ๔

,, ๒๒

สำนายน้อย ที่ เป็น ร. ชั้น ๔

,, ๒๒

สำท่านลาด ที่ เป็น ร. ชั้น ๔

,, ๒๓

๕๕
บัญชี ๕

สำนวนานาค ที่ เป็น ร. ชั้น ๕

,, ๒๔

สำเจ้าจอมมารดาทรัพย์ รัชกาลที่ ๓ ร. ชั้น ๕

,, ๒๖

สำเจ้าจอมมารดาเอน้อย รัชกาลที่ ๓ ร. ชั้น ๕

,, ๒๘

สำเจ้าจอมมารดาจาด รัชกาลที่ ๓ ร. ชั้น ๕

,, ๒๙

สำบุตรเดธิดาท่านผ่อง ที่ เป็น ร. ชั้น ๕

,, ๒๙

(๓)

ถ่ายพิพิธภัณฑ์พระยาเทพอรชุน (แสง) ถ่ายท่านน้อยที่เป็น อ. ชั้น ๕	หน้า ๓๓
ถ่ายพัทลุง นั่งท่านผู้หญิง ที่เป็น ร. ชั้น ๕	,, ๓๒
ถ่ายพัทลุง ทางกรมหมื่นไกรสรวิชิต ที่เป็น อ. ชั้น ๕ ถ่ายเขย	,, ๓๕
ถ่ายทองมอญ ที่เป็น อ. ชั้น ๕ ถ่ายเขย	,, ๓๗
ถ่ายพระนมรอด ที่เป็น ร. ชั้น ๕	,, ๓๘
ถ่ายนายน้อย ที่เป็น ร. ชั้น ๕	,, ๓๙
ถ่ายท่านดำด ที่เป็น ร. ชั้น ๕	,, ๔๐
ชั้น ๕ ขันขัน ๖	,, ๔๑
ถ่ายนายนาค ที่เป็น ร. ชั้น ๖	,, ๔๓
ถ่ายกรมหมื่นนาคยาพิทักษ์ ที่เป็น ร. ชั้น ๖	,, ๔๕
ถ่ายกรมหมื่นภมรินทร์ภักดี ที่เป็น ร. ชั้น ๖	,, ๕๑
ถ่ายพระองค์เจ้าอนรท ที่เป็น ร. ชั้น ๖	,, ๕๒
ถ่ายท่านฉิมหรือรอด ที่เป็น ร. ชั้น ๖	,, ๕๔
ถ่ายนายสิน ที่เป็น อ. ชั้น ๖ ถ่ายเขย	,, ๕๔
ถ่ายจางวางพ่วง ที่เป็น ร. ชั้น ๖	,, ๕๔
ถ่ายพระยาพิชัยไธสริย์ (เนตร) ที่เป็น ร. ชั้น ๖	,, ๕๕
ถ่ายพระยาอาหารบริรักษ์ (ทิน) ที่เป็น ร. ชั้น ๖	,, ๕๖
ถ่ายพระยาเทพอรชุน (แสง) ที่เป็น อ. ชั้น ๖ ถ่ายเขย	,, ๕๗
ถ่ายพิพิธภัณฑ์พระยาเทพอรชุน (แสง) ที่เป็น อ. ชั้น ๖ ถ่ายเขย	,, ๕๗
ถ่ายพระครูมหิธร (อู่) ที่เป็น ร. ชั้น ๖	,, ๕๘
ถ่ายจางวางหนู ที่เป็น ร. ชั้น ๖	,, ๕๘

(๔)

ลายดวงอรรคนารี (เอม) ที่เปน ร. ชั้น ๖	หน้า ๕๘
ลายพัทลุง ที่เปน ร. ชั้น ๖	„ ๕๙
ลายพัทลุงทางกรมไกร ที่เปน อ. ชั้น ๖ ลายเขย	„ ๖๒
ลายทองมอญ ที่เปน อ. ชั้น ๖ ลายเขย	„ ๖๔
ลายพระนมรอด ที่เปน ร. ชั้น ๖	„ ๖๖
ลายนายน้อย ที่เปน ร. ชั้น ๖	„ ๖๗
ลายท่านลัด ที่เปน ร. ชั้น ๖	„ ๖๘
ชั้น ๗	„ ๗๑
ลายท่านนาค ที่เปน ร. ชั้น ๗	„ ๗๕
ลายพระองค์เจ้ามงคลเดชะ ที่เปน ร. ชั้น ๗	„ ๗๘
ลายสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ที่เปน ร. ชั้น ๗	„ ๗๙
ลายพระองค์เจ้าพรรณราย ที่เปน ร. ชั้น ๗	„ ๘๕
ลายพระราชโอรสแตติยาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เปน อ. ชั้น ๗ ลายเขย	„ ๘๖
ลายกรมหมื่นนฤบาลมุขมาตย์ ที่เปน ร. ชั้น ๗	„ ๙๐
ลายพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์ ที่เปน ร. ชั้น ๗	„ ๙๓
ลายท่านฉิมหรือรอด ที่เปน ร. ชั้น ๗	„ ๙๒
ลายจางวางพ่วง ที่เปน ร. ชั้น ๗	„ ๙๔
ลายพระยาพิชไธลย์ ที่เปน ร. ชั้น ๗	„ ๙๖
ลายพระยาอาหารบริรักษ์ (ทิน) ที่เปน ร. ชั้น ๗	„ ๙๗
ลายพระยาเทพอรชุน (แสง) ที่เปน อ. ชั้น ๗ ลายเขย	„ ๙๘

(๕)

ถ่ายพระบรมหัตถ์ (ชู) ที่เป้น ร. ชั้น ๗	หน้า ๘๘
ถ่ายพระยาไชยสุรินทร์ (เจียม) ที่เป้น อ. ชั้น ๗ ถ่ายเขย	,, ๘๘
ถ่ายจางวางหนู แลหลวงขรรคนาร (เอ็ม) ที่เป้น อ. ชั้น ๗	,, ๑๐๒
ถ่ายพิฑู ที่เป้น ร. ชั้น ๗	,, ๑๐๓
ถ่ายพิฑู ทางกรมไกร ที่เป้น อ. ชั้น ๗ ถ่ายเขย	,, ๑๐๓
ถ่ายทองมอญ ที่เป้น อ. ชั้น ๗ ถ่ายเขย	,, ๑๐๔
ถ่ายพระนมรอก ที่เป้น ร. ชั้น ๗	,, ๑๐๖
ถ่ายนายน้อย ที่เป้น ร. ชั้น ๗	,, ๑๐๗
ถ่ายท่านล่า ที่เป้น ร. ชั้น ๗	,, ๑๐๘
ชั้น ๘	,, ๑๑๐
ถ่ายนายนาค ที่เป้น ร. ชั้น ๘	,, ๑๑๓
ถ่ายพระยาไชยสุรินทร์ (หม่อมราชวงศ์เทวะหนึ่ง) ที่เป้น ร. ชั้น ๘	,, ๑๑๕
ถ่ายหม่อมมณราชราช (ชิต) ที่เป้น ร. ชั้น ๘	,, ๑๑๕
ถ่ายสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๕ ที่เป้น ร. ชั้น ๘	,, ๑๑๖
ถ่ายสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ในรัชกาลที่ ๕ ที่เป้น ร. ชั้น ๘	,, ๑๑๘
ถ่ายสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าสว่างวัฒนาในรัชกาลที่ ๕ ที่เป้น ร. ชั้น ๘	,, ๑๑๘
ถ่ายพระนางเจ้าสุโขมาศมารศรีในรัชกาลที่ ๕ ที่เป้น ร. ชั้น ๘	,, ๑๒๐

(๖)

ฉายพระอรรคชายาเธอทั้ง ๓ พระองค์ในรัชกาลที่ ๕ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	หน้า ๑๒๒
ฉายพระราชชายาเจ้าดารารัศมีในรัชกาลที่ ๕ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๒๔
ฉายเจ้าคุณจอมมารดาแพ ในรัชกาลที่ ๕ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๒๖
ฉายเจ้าจอมมารดาอ่อนในรัชกาลที่ ๕ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๒๘
ฉายเจ้าจอมมารดาทิพพิมในรัชกาลที่ ๕ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๒๙
ฉายเจ้าจอมมารดาโหมกในรัชกาลที่ ๕ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๓๐
ฉายเจ้าจอมมารดาหวดในรัชกาลที่ ๕ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๓๓
ฉายเจ้าจอมมารตามรรควในรัชกาลที่ ๕ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๓๓
ฉายหม่อมราชวงศ์ดวงในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๓๒
ฉายหม่อมทิพพิมในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๓๔
ฉายหม่อมผาดในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๓๔
ฉายหม่อมแมนในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๓๕
ฉายหม่อมเลียมในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๓๗
ฉายหม่อมเด็กในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์ ที่เป็น ร. ชั้น ๘	,, ๑๓๗

(๗)

ถ่ายส้มเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ที่เปน ร. ชั้น ๘	หน้า ๑๓๘
ถ่ายกรมพระเทวะวงศ์วโรปการ ในรัชกาลที่ ๕ ที่เปน อ. ชั้น ๘	
ถ่ายเขย	,, ๑๓๘
ถ่ายกรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา ในรัชกาลที่ ๕ ที่เปน อ. ชั้น ๘	
ถ่ายเขย	,, ๑๔๒
ถ่ายกรมพระตำรวจราชานุภาพ ในรัชกาลที่ ๕ ที่เปน อ. ชั้น ๘	
ถ่ายเขย	,, ๑๔๒
ถ่ายกรมพระนครสวรรค์วรพตย์ ในรัชกาลที่ ๕ ที่เปน อ. ชั้น ๘	ถ่ายเขย ,, ๑๔๓
ถ่ายกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย ในรัชกาลที่ ๕ ที่เปน อ. ชั้น ๘	
ถ่ายเขย	,, ๑๔๓
ถ่ายกรมหมื่นนฤเบศรมหายุทธ ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๑๔๕
ถ่ายพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์ ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๑๔๖
ถ่ายท่านนิมหรือรอด ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๑๔๗
ถ่ายจางวางพ่วง ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๑๔๗
ถ่ายพระยาเทพอรชุน (แสง) ที่เปน อ. ชั้น ๘	ถ่ายเขย ,, ๑๕๐
ถ่ายพระครูมหิธร (อู่) ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๑๕๓
ถ่ายพระยาไชยสุรินทร์ (เจียม) ที่เปน อ. ชั้น ๘	ถ่ายเขย ,, ๑๕๓
ถ่ายจางวางหนู ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๑๕๔
ถ่ายพัทลุง ร. ชั้น ๘	แต่ถ่ายกรมไกร อ. ชั้น ๘
ถ่ายทองมอญ ที่เปน อ. ชั้น ๘	ถ่ายเขย ,, ๑๕๕

(๘)

ถ่ายพระนมรอต ที่เปน ร. ชั้น ๘	หน้า ๓๕๖
ถ่ายนายน้อย ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๕๗
ถ่ายท่านลำด ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๕๘

๕ ๕
ขันขัน ๕

ถ่ายนายนาค ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๕๙
ถ่ายส้มเต๋เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลก ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๑
ถ่ายส้มเต๋เจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์ ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๑
ถ่ายส้มเต๋เจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๒
ถ่ายกรมหลวงจันทบุรีนฤนาถ ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๓
ถ่ายกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๓
ถ่ายกรมหมื่นดิ้งหวิกรมเกรียงไกร ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๔
ถ่ายกรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๔
ถ่ายกรมหมื่นไชยาศรีสุริโยภาส ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๕
ถ่ายกรมหมื่นกำแพงเพชรอัครโยธิน ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๕
ถ่ายกรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๖
ถ่ายกรมหมื่นอนุพงษ์จักรพรรดิ ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๖
ถ่ายพระองค์เจ้าอดิศาร์นุทิศ ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๗
ถ่ายหม่อมเจ้าทศศิริวงศ์ ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๖๘
ถ่ายพระครูมหิธร (อู่) ที่เปน ร. ชั้น ๘	,, ๓๗๐

(๘)

ถ่ายพัสดุ ถ่ายพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์ ท่านเจ้าคุณหมื่นไวยวรนาถ

ใน ร. ชั้น ๘ หรือ อ. ชั้น ๘ ถ่ายอีก

หน้า ๓๗๑

ชั้น ๘
บนชั้น ๑๐

ถ่ายหม่อมเจ้ากมลปราโมทย์ พระธิดากรมหลวงจันทบุรีมณเฑียรบาล

เดี่ยว ที่เปนร. ชั้น ๑๐

๖๖ ๓๗๒

แผนถ่ายราชินิกุล รัชกาลที่ ๓ เทียบ ๑๐ ชั้นเป็นตัวอย่าง

๖๖ ๓๗๔

สำนักหอสมุด

ว่าด้วยบุรพชน (ตามลำดับเรื่อง)

บุรพชนราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ ชั้นต้น	หน้า ๑
บุรพชนทางพระชนกจัน	,, ๒
บุรพชนทางพระชนนีเพ็ง	,, ๕
บุรพชนของพระยาพิฑู (ทองขาว) ดำรงท่านปลัดอง นื่องนาง ร่วมชนันของพระชนนีเพ็ง ว่าด้วยสกุลแซกชาติดั้นพิฑู	,, ๘
บุรพชนพระอักษรมนต์ (หม่อมทับ) ดำรงท่านปลัด ว่าด้วย ราชตระกูลกรุงเก่า แด่สกุลมัญญ์ ดิมพันธ์กัน	,, ๓๔
บุรพชนของกรมหมื่นไกรสรวิชิต ว่าด้วยทางเจ้าจอมมารดา ด้าย เซยพิฑู	,, ๓๗
บุรพชนของพระยาจุฬาราชมนตรี (แก้ว) ดำรงท่านเลขา ว่าด้วย สกุลเอกอหมัด แซกชาติเปอเซีย	,, ๒๒
บุรพชนของหม่อมกิม หม่อมมารดาพระองค์เจ้าพรรณราย ว่า ด้วยสกุลจันแซด	,, ๕๐
พระบุรพชนของกรมพระราชวังหลังกรุงรัตนโกสินทร์ ว่าด้วย พระบรมราชวงศ์จักรี แยกสายจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา เทพสุดาวดี	หน้า ๗๐
พระบุรพชนในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าด้วยพระ บรมราชวงศ์จักรี แยกสายจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ แด่สกุลชนกเงิน คือ ราชินิกุลรัชกาลที่ ๔ ดิมพันธ์กัน	,, ๗๒

(๓๓)

- บุรพชนของพระไอยกาเบียม พระชนนีในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา
บรมราชินี ว่าด้วยสกุล คือ ราชนิกุลรัชกาลที่ ๖ ,, ๘๘
- บุรพชนของพระยาไชยสุรินทร์ (จ๋ยม) ว่าด้วยพระบรมราชวงศ์
จักรี แยกย้ายจากสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีและราชนิกุล
รัชกาลที่ ๕ ,, ๘๙
- พระบุรพชนของพระนางเจ้าอุบลราชธานีว่าด้วยทางเจ้าคุณ
จอมมารดาดี สกุลบางช้าง คือ ราชนิกุลรัชกาลที่ ๒ แด
สกุลขุนนาคน ดิมพันธุ ,, ๑๒๓
- พระบุรพชนของพระอัครชายาเธอ ว่าด้วยสกุลเจ้าจอมมารดาจัน
แต่เจ้าจอมมารดาเอมน้อย ในกรมหมื่นนรินทร์ภักดี รัชกาลที่ ๓ ,, ๑๒๔
- บุรพชนของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ว่าด้วยสกุลนครเข่งใหม่ ,, ๑๒๕
- บุรพชนของเจ้าคุณจอมมารดาแพ ในรัชกาลที่ ๕ ว่าด้วยสกุล
บางช้าง คือ ราชนิกุลรัชกาลที่ ๒ แยกจากสมเด็จพระยา
องค์ใหญ่แดงคน้อย สกุลขุนนาคน ,, ๑๒๖
- บุรพชนของหม่อมเล็ก ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุ
วงศ์วรเดช ว่าด้วย สกุลยงใจยุทธ หน้า ๑๓๗
- บุรพชนของหม่อมละม้าย ในกรมพระเทวะวงศ์ ว่าด้วยสกุลชูโต
บางช้าง คือ ราชนิกุลรัชกาลที่ ๒ ,, ๑๔๐
- บุรพชนของหม่อมเจ้าสุภาวดีพัชร ในกรมหมื่นมหิศร ว่าด้วย
พระบรมราชวงศ์จักรี ทางพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า แดกรม
พระเทเวศ์ ,, ๑๔๓

(๑๒)

บุรพชนของพระองค์เจ้าไชยวัค โนภาส ว่าด้วยราชตระกูลกรมพระ
ราชวังบวรวิไชยชาญ ,, ๑๔๕

บุรพชนของหม่อมหลวงพัฑฒันุ หลานพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์
ว่าด้วยวงศ์พระเจ้ายุทธบุรี แด่ผู้มีพินธุกันกับตฤตอื่นหลายด้าย ,, ๑๔๖

บุรพชนของหลวงฤทธินายเวร (พุด) แด่เถื่อนภรรยา ว่าด้วย
ตฤตผู้มีพินธุกันหลายด้าย ,, ๑๔๗

เจ้านักหอสมุด

ว่าด้วยประวัติบุคคลที่กล่าวไว้มากๆ (ตามลำดับเรื่อง)

ประวัติพระชนกजन คือ พระยานนทบุรี	หน้า ๒
ประวัติพระยาราชวงษ์ (หวัง) ชนากของพระชนนีเพ็ง	,, ๓
ประวัติท่านชู ชนินของพระชนนีเพ็ง	,, ๕
พระประวัติสมเด็จพระศรีสุริยาโดย	,, ๗
ประวัติพระยาพิฑู (ทองขาว) ลำดับท่านปล้อง	,, ๗
พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	,, ๓๒
พระประวัติกรมหมื่นไกรสรวิชิต	,, ๓๗
ประวัติคุณฮัมพวัน ไอร์สพระเจ้ากรุงธนบุรี แด่ท่านแจ่ม ธิดาหม่อมทับ	,, ๒๐
ประวัติหม่อมทิม ธิดาเจ้ากรุงธนบุรี	,, ๒๓
ประวัติหม่อม (หญิง) ธิดาเจ้ากรุงธนบุรี	,, ๒๓
พระประวัติกรมหมื่นมาคยาพิทักษ์	,, ๒๗
พระประวัติสมเด็จพระยาลูตวันนราธิราชประยูร	,, ๒๗
พระประวัติกรมหมื่นนันทนทรภักดี	,, ๒๘
พระประวัติพระองค์เจ้าอนรรค	,, ๒๙
ประวัติเจ้าพระยาวิชิตวงศ์ (หม่อมราชวงศ์คดี)	,, ๓๖
ประวัติเจ้าพระยาอภัยราชา (หม่อมราชวงศ์ถน)	,, ๓๖
ประวัติพระยาศรีวรวงศ์ (หม่อมราชวงศ์จิตร)	,, ๓๖

(๓๔)

ประวัติพระยาสุรินทราชา (หม่อมราชวงศ์ดิถี)	หน้า ๓๖
ประวัติพระยาวิเศษสังขดา (โต)	,, ๓๗
ประวัติพระยานรรัตนราชมานิต (โต)	,, ๓๗
ประวัติหม่อมแสง นางห้ามในกรมพระพิทักษ์เทเวศร์	,, ๓๗
ประวัติพระยาธำมรงค์สรพการ	,, ๔๐
พระประวัติพระองค์เจ้ามงคลดิถี	,, ๔๕
พระประวัติสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี	,, ๔๖
พระประวัติพระองค์เจ้าพรรณราย	,, ๔๗
พระประวัติกรมหมื่นนฤบาลมุนีมาตย์	,, ๔๗
พระประวัติพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์	,, ๔๗
ประวัติเจ้าจอมมารดาจีน นางห้ามกรมหมื่นนันทนารี	,, ๕๑
พระประวัติพระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค	,, ๕๑
พระประวัติพระองค์เจ้าเล้าภาคนารัตน	,, ๕๒
พระประวัติพระองค์เจ้าสายเลื้อยดิถี	,, ๕๒
ประวัติพระยาเทพอรชุน (แสง) ลำดับท่านน้อย	,, ๕๗
ประวัติหม่อมราชวงศ์ยุพา ภรรยาพระยาสุรินทราชา	,, ๖๔
ประวัติพระยาไชยนิทน์ (เขย)	,, ๖๕
ประวัติเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์	,, ๖๕
ประวัติพระยาธำมรงค์สรพการ	,, ๖๘
ประวัติหม่อมพัน นางห้ามกรมขุนวรจักรธรานุภาพ	,, ๗๓

(๓๕)

พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	หน้า ๗๘
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงวิสุทธิโกศล	„ ๘๐
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์	„ ๘๐
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช	„ ๘๓
พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	„ ๘๔
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนชัยกัญญา	„ ๘๕
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระวิศุทธวิถิตวงศ์	„ ๘๕
พระประวัติกรมพระเทวะวงศ์วโรปการ	„ ๘๗
พระประวัติสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าสุนันทมารวิมล	„ ๘๗
พระประวัติสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าสว่างวัฒนา	„ ๘๗
พระประวัติสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ	„ ๘๗
พระประวัติกรมหลวงอดิศวดินทรมาน	„ ๘๘
ประวัติเจ้าคุณจอมมารดาดี	„ ๘๘
พระประวัติพระนางเจ้าอุบลราชธานี	„ ๘๙
พระประวัติกรมพระนครสวรรค์	„ ๘๙
พระประวัติกรมพระดำรงราชานุภาพ	„ ๙๐
พระประวัติกรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา	„ ๙๐
พระประวัติกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย	„ ๙๐
ประวัติหม่อมเจ้าสนิท นางห้ามพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์	„ ๙๒
ประวัติเสด็จิดาพระนมปริน	„ ๙๒
ประวัติพระนมดัมฤทธิ์	„ ๙๓

(๑๖)

ประวัติพระพิพัฒน์ฯ แด่พระยาพิชัยสงคราม (อ่ำ)	หน้า ๘๓
ประวัติท้าวสุภักการภักดี (ปรีก)	„ ๘๔
ประวัติพระนมนาง	„ ๘๕
ประวัติหลวงฤทธินายเวร (พุด)	„ ๘๘
ประวัติพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (ถนอม)	„ ๑๐๓
ประวัติหม่อมหลวงโต จิตาเจ้าพระยาวิชิตรวงศ์	„ ๑๐๓
ประวัติหม่อมหลวงเลื่อน จิตาเจ้าพระยาวิชิตรวงศ์	„ ๑๐๓
ประวัติหม่อมหลวงวาด จิตาเจ้าพระยาวิชิตรวงศ์	„ ๑๐๔
ประวัติบุตรพระยาไชยรินทร์ (เชย)	„ ๑๐๔
ประวัติพระยาศรีกฤดากร (หม่อมหลวงวราห์)	„ ๑๐๕
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระเทพนารีรัตน์	„ ๑๑๖
พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	„ ๑๑๖
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลก	„ ๑๑๗
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครราชสีมา	„ ๑๑๗
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์	„ ๑๑๘
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัย	„ ๑๑๘
พระประวัติสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิธรังษี	„ ๑๑๘
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนศรีธรรมราช	„ ๑๑๘
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงเพชรบุรี	„ ๑๑๘
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนล่งชดานครินทร์	„ ๑๒๐

(๑๗)

พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงศรีรัตนโกสินทร	หน้า ๑๒๐
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์	,, ๑๒๐
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสรวงโลก	,, ๑๒๒
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนพิริยเจษฎาจันทร์	,, ๑๒๒
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนตมบุรีราเมศวร	,, ๑๒๓
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้านภาจรจรัสศรี	,, ๑๒๓
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ามานีนนพดารา	,, ๑๒๓
พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้านภานพดล	,, ๑๒๓
พระประวัติกรมขุนสุพรรณภาควดี	,, ๑๒๕
พระประวัติพระองค์เจ้าสุวภักทรวิไธยพรรณ	,, ๑๒๖
พระประวัติพระองค์เจ้าบันทวรรัตนวโรภาศ	,, ๑๒๖
ประวัติเจ้าคุณจอมมารดาแพ แด่ขนิษฐาองค์พี่หลวง ด้วย	,, ๑๒๗
พระประวัติกรมหลวงจันทบุรี	,, ๑๒๙
พระประวัติกรมหลวงนครไชยศรี	,, ๑๒๙
พระประวัติพระองค์เจ้าประเวศวรดิษฐ์	,, ๑๒๙
พระประวัติกรมขุนสิงหวิกรม	,, ๑๓๑
ประวัติเจ้าจอมมารดาโหมด	,, ๑๓๐
พระประวัติกรมหมื่นชุมพร	,, ๑๓๐
พระประวัติกรมหมื่นไชยา	,, ๑๓๐
พระประวัติกรมหมื่นกำแพงเพชร	,, ๑๓๑
พระประวัติกรมหมื่นพิไชย	,, ๑๓๑

(๓๘)

พระประวัติกรมหมื่นอนุพงษ์จักรพรรดิ	หน้า ๑๓๒
พระประวัติพระองค์เจ้าอดิศาร์นที	„ ๑๓๓
พระประวัติพระองค์เจ้าประภาวดี	„ ๑๓๓
ประวัติหม่อมราชวงศ์ถ้วน ขยายสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงษ์	„ ๑๓๓
พระประวัติพระองค์เจ้านิพัทรพิดิษฏพงษ์	„ ๑๓๔
ประวัติหม่อมเจ้าทศศิริวงศ์	„ ๑๓๔
พระประวัติพระองค์เจ้านิพนธ์ภาณุพงษ์	„ ๑๓๕
พระประวัติพระองค์เจ้าศิริวงศ์วัฒนเดช	„ ๑๓๕
พระประวัติพระองค์เจ้าเฉลิมเขตมงคล	„ ๑๓๖
ประวัติหม่อมแม้น ขยายในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช	„ ๑๓๖
ประวัติหม่อมเจ้าทิพพัฒน์	„ ๑๓๘
ประวัติหม่อมราชวงศ์ปลื้ม ขยายในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนิศรานุกติวงศ์	„ ๑๓๘
ประวัติหม่อมใหญ่ ขยายกรมพระเทวะวงศ์	„ ๑๓๙
ประวัติหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์	„ ๑๔๐
พระประวัติพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากร	„ ๑๔๓
ประวัติพระยาศรีกฤดากร (หม่อมหลวงวรวิทย์)	„ ๑๕๖
ประวัติหม่อมคัทริน ขยายในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกกับพระโอรส	„ ๑๖๑

(๑๘)

พระประวัติพระองค์เจ้าจุมพลพงศ์บริพัตร	หน้า ๑๖๓
พระประวัติพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล	„ ๑๖๒
พระประวัติพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา	„ ๑๖๔
พระประวัติพระองค์เจ้ามยุรีนคร	„ ๑๖๕
ประวัติราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ ชั้น ๓๐	„ ๑๖๒

สำนักหอสมุด

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

บรมราชสมภพ พ. ศ. ๒๓๓๑ บรมราชาภิเษก พ. ศ. ๒๓๖๗ สวรรคต พ. ศ. ๒๓๘๔

ราชินิกุลรัชกาลที่ ๓

คำว่า “ราชินิกุลรัชกาลที่ ๓” นั้น คือเชื้อสายอันเป็นพระวงศ์
ของสมเด็จพระศรีสุริเยศ โดย พระบรมราชชนนี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ นี้
มี ๒ ทาง คือ ฝ่ายพระชนกทาง ๓ ฝ่ายพระชนนีทาง ๑

ทางฝ่ายพระชนก บุรพชนชั้นแรก (ทราบว่า) เป็นไทย สกุน
ชาวบางเข็กหนึ่ง จังหวัดธนบุรีได้ ดื่บด้ายต่อมาถึงชนกและชนนี
ของพระชนก ซึ่งจะนับว่าเป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ ชั้นที่ ๑ และ
องค์พระชนกนั้นจะนับว่าเป็นราชินิกุลชั้นที่ ๒

ทางฝ่ายพระชนนี บุรพชนชั้นแรกฝ่ายชนก (ทราบว่า) เป็น
สกุนเข็กหนึ่ง สัมพันธ์กับไทยสกุนใดไม่ปรากฏ ฝ่ายชนนีเป็นไทย
สกุนชาวสวนวัดหนึ่ง ดื่บด้ายต่อมาถึงชนกและชนนีของพระชนนี ซึ่ง
ก็นับว่าเป็นราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ ชั้นที่ ๑ และองค์พระชนนีนั่นก็ต้องนับว่า
เป็นราชินิกุลชั้นที่ ๒ เหมือนกัน

เหตุฉะนั้นสมเด็จพระศรีสุริเยศ ซึ่งเป็นต้นแห่งราชินิกุลรัชกาลที่ ๓
นั้น ถ้าจะนับตามลำดับชั้นราชินิกุลด้วยแล้วไซ้ ก็ต้องเป็นชั้นที่ ๓ อันได้
ดื่บด้ายมาแต่สกุนไทยชาวบางเข็กหนึ่ง และสกุนเข็กหนึ่งกับสกุนไทย
ชาวสวนวัดหนึ่ง สัมพันธ์กันมาแต่ชนต้นจนมาถึงท่านดำดื่บด้ายต่อลงมา
แล้วมีสกุนอื่น ๆ เข้าสัมพันธ์กันอีกเท่าใด จึงแยกย้ายออกเป็นหลายสกุน
หลายสาย คงจะปรากฏต่อไปตามลำดับ

ก่อนที่จะกล่าวถึงนามบุคคลทั้งหลายต่อไปนี้ บางแห่งบางคน
สมควรจักให้ทราบว่าเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง และระบุชั้นราชินิกุลรัชกาลที่ ๓
ว่าเป็นชั้นใด ๆ ทั้งว่าเป็นเชยหรือเป็นส่วไรของราชินิกุล หรือเป็นด็กอื่น
ชั้นใด ๆ (ที่เกี่ยวข้อง) นำหน้าหรือต่อท้ายนามบุคคลนั้น ๆ ด้วย จึงจะ
ทำให้เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น การที่จักเขียนไปเต็มตามคำเช่นนั้นก็มากมายนัก
จึงจักจดแต่เป็นอักษรย่อดังนี้

- ช. แปลว่าเป็น “ผู้ชาย”
- ญ. แปลว่าเป็น “ผู้หญิง”
- ร. ชั้น แปลว่าเป็น “ราชินิกุลรัชกาลที่ ๓” ชั้นนั้น ๆ
- ช. ชั้น แปลว่าเป็น “เชยราชินิกุลรัชกาลที่ ๓” ชั้นนั้น ๆ
- ส. ชั้น แปลว่าเป็น “ส่วไรราชินิกุลรัชกาลที่ ๓” ชั้นนั้น ๆ
- อ. ชั้น แปลว่าเป็น “ด็กอื่น ด้ายของเชยหรือส่วไรราชินิกุล
รัชกาลที่ ๓” ชั้นนั้น ๆ

ราชินิกุลชั้น ๑

บุรพชนทางพระชนก ชนกและชนนีขององค์พระชนกซึ่งเป็น
ร. ชั้น ๑ นั้น ไม่ได้มีความว่าเป็นใครและนามใด มีบุตร (ทราบได้แต่
องค์พระชนกองค์เดียว นามว่า “จัน” มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยานนทบุรี
เป็น ร. ชั้น ๒ เมื่อพระชนกจันได้เป็นผู้นำราชการจังหวัดนนทบุรีแล้ว

ไปตั้งเคหสถานอยู่ ณ จังหวัดนั้น ลับลู่ดลต่อมาย้ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “ลู่ดลเมืองนนท์” ภายหลังในคำบดินนพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระอารามถวายสมเด็จพระศรีสุราโดย พระบรมราชชนนี อันมีนามปรากฏว่า “วัดเฉลิมพระเกียรติ” ซึ่งเป็นเครื่องหมายสำคัญอยู่ในทุกวันนี้

บรรพชนทางพระชนนฝ่ายชนก ซึ่งเป็นเชื้อสายแซกขุนนนท์ กล่าวกันว่ามีมาแต่ลู่ดลเจ้าพระยาจักรี ครึ่งกรุงธนบุรี (ทราบว่ามีชื่อ “หมุด”) ซึ่งเดิมเป็นหลวงศักดิ์นายเวรมหาดเล็ก ครึ่งกรุงศรีอยุธยา คือผู้ที่ปรากฏชื่อในพระราชพงศาวดารว่า “เจ้าพระยาจักรีแซก” นั้น เจ้าพระยาจักรี (แซก) มีบุตรที่ควรกล่าว ๒ คน คน ๑ ทราบว่ามีชื่อ “หมุด” เดิมได้เป็นพระยาราชวังสัน แล้วเลื่อนที่เป็นพระยายมราช สืบญาปรากฏว่า “พระยายมราช แซก” อีกคน ๑ ชื่อใดไม่ปรากฏ เข้าใจว่ามีชื่อ “หวง” เดิมได้เป็นพระยาลืออยู่ก่อน ครั้นถึงรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ แรกเถลิงถวัลยราชสมบัติ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาราชวังสัน เข้ามารับราชการอยู่ในกรุง

ในกาลนั้นผู้เขียนเรื่องนี้ จักขออธิบายตามความเห็นแซกในเรื่องนามบรรดาศักดิ์พระยาราชวังสัน และพระยาราชวังสันซึ่งบุตรเจ้าพระยาจักรี (แซก) ได้เป็นนั้น ที่เขียนไว้ผิดกันเพราะเหตุใด คำว่า “ราช” เป็นศัพท์มงคล แปลว่า “ผู้เป็นใหญ่” ตรงกับคำว่า “หลวง” ในที่นี้หมายความว่า “ของหลวง” ย่อมเข้าใจกันอยู่แล้ว การซึ่งบุตรเจ้าพระยาจักรี (แซก) ผู้มีนามเป็น “พระยาราชวังสัน” จะเป็น

เพราะคำว่า “บัง” เป็นคุณศัพท์ภาษาแขก แปลว่า “พี่ชาย” เช่น
 แขกเรียกว่า “อะบัง” คำว่า “ตัน” เป็นนามศัพท์แขก คือนามสกุล
 จมาแต่ “หะตัน” ครั้นเมื่อจะตั้งบุตรเจ้าพระยาจักรี (แขก) ผู้น้อง
 มีนามอย่างเดียวกัน ก็จะผิดความหมายในคำ “บัง” ซึ่งแปลว่าพี่ชายนั้น
 จึงเปลี่ยนนามเป็น “พระยาราชวงศ์ตัน” คำว่า “วงศ์” ก็เป็นนามศัพท์แขก
 อัน ๑ คือ “ห้วง” ไม่ใช่คุณศัพท์เช่น “บัง” เช่นคำว่า “ตัน”
 เป็นนามศัพท์แขกอัน ๑ ดังกล่าวแล้ว จึงได้เปลี่ยนคำว่า “บัง” เป็น “วงศ์”
 หรือ “ห้วง” ให้เป็นนามกลางใช้ได้อีกไปในเชื้อสายแขกต้นสกุลห้วงหะตัน
 นั้น ภายหลังนามบรรดาศักดิ์ “พระยาราชวงศ์ตัน” ถึงแม้ว่าจะเป็นสกุลอื่น
 ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลง จึงเป็นนามเช่นนั้นสืบต่อมา การที่เขียนนาม
 พระยาราชบังหรือวงศ์ตันชั้นเก่าๆ เป็นพระยาราชวงศ์รัศหรือวงศ์รว เห็นจะ
 แก่ไขภายหลัง บางทีจะเป็นเพราะผู้รับนามเช่นนั้นถึงแม้ว่าเป็นแขก
 ก็เป็นสกุลอื่น ไม่ใช่สกุลหรือเชื้อสายห้วงหะตัน หรือผู้เป็นไม่มีเชื้อ
 สายแขกก็ดี จึงหมายความว่า “วงศ์” เป็นคุณศัพท์ไทย แปลว่า “เป็น
 ที่อยู่ของผู้เป็นใหญ่” และเปลี่ยน “ตัน” เป็น “รัศ” แปลว่า
 “รัศรัศ” อันใดต่อไป อย่างไรๆ ก็ดี บุตรเจ้าพระยาจักรี (แขก)
 ๒ คน ผู้พี่คือพระยาอมราช (แขก) ซึ่งเดิมเคยเป็นบรรดาศักดิ์ชั้น คม
 นามว่า “พระยาราชบังตัน” ผู้น้องคงเป็น “พระยาราชวงศ์ตัน” ถ้าจะ
 ให้เข้าใจชัดเจน ก็คือแปลว่า “พระยาราช (สกุลมาแต่) ห้วงหะตัน”
 พระยาราชวงศ์ตันผู้นี้ ตั้งเคหะสถานอยู่ที่ริมวัดหงส์รัตนาราม ในคลอง
 บางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรีได้ และเคหะสถานนี้จะคงใหม่หรือจะเป็น

สถานที่เดิมของสถูปแต่ครั้งเจ้าพระยาจักรี (แชก) ผู้บิดาก็เป็นไปได้
เมื่อนามเดิมของพระยาราชวังสันผู้ไม่ทราบแน่ จึงแปลแต่เรียกว่า
“พระยาราชวังสัน บ้านริมวัดหงส์” เพราะฉะนั้นต่อไปจึงเรียกว่า
“พระยาราชวังสัน” (หวัง) ท่านผู้นั้นนับว่าเป็น ร.ชั้น ๑ เพราะเป็นชนก
ของพระชนนีในสมเด็จพระศรีสุริเยศ โดย อนึ่งการที่พระยาราชวังสัน (หวัง)
ไม่มีสมญาว่า “แชก” ค่อนข้าง เช่นเจ้าพระยาจักรี (แชก) และ
พระยายมราช (แชก) นั้น เพราะว่าผู้มบรมดาศึกัดเป็นพระยาราชวัง
หรือวังสันแต่ก่อนๆ ย่อมเป็นเชื้อสายแชกอยู่แล้ว เช่นพระยายมราช
(แชก) เมื่อเป็นพระยาราชวังสัน ก็ห้ามสมญาต่อท้ายว่า “แชก” ไม่
ควรเมื่อเป็นพระยายมราชซึ่งเป็นนามบรมดาศึกัดสำหรับเชื้อสายไทย จึงได้
สมญาว่า “พระยายมราช (แชก)” เช่นเดียวกับนามบรมดาศึกัด
เจ้าพระยาจักรีซึ่งสำหรับเชื้อสายไทย แต่ผู้เป็นเชื้อสายแชก ก็ต้อง
เดิมสมญาว่า “แชก” ต่อท้ายเหมือนกัน ส่วนนามเดิมนี้จึงไม่สนใจ
ที่จะกล่าวถึง.

ฝ่ายชนนีนของพระชนนี ซึ่งเป็นไทยสกุลชาวสวนวัดหนึ่ง
ผู้เป็นภรรยาพระยาราชวังสัน (หวัง) ตามที่กล่าวมาแต่นั้น มีนามว่า
“ชู” นับว่าเป็น ร.ชั้น ๑ เหมือนกัน เดิมก็ย่อมอยู่ณะเคหะสถานแห่ง
บุรพชนในสกุลชาวสวนวัดหนึ่ง ถึงแม้ว่าภายหลังจักต้องย้ายสถานใหม่
มาอยู่กับสำนักนี้ สถานที่เดิมของบุรพชนยังมีคำคัญอยู่ คือต่อมา
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปฏิสังขรณ์วัดหนึ่งในคลอง

บางขุนเทียน จังหวัดธนบุรีได้ เป็นเครื่องหมายสำหรับ สักกดชาวสวน
วัดหนึ่ง อันเป็นบรรพชนของพระชนนียายชนั้น ดังปรากฏอยู่ทุกวันนี้

ราชินิกุลชั้น ๒

พระยาราชวังสัน (หวัง) ผู้เป็นชนกของพระชนนี กับท่านผู้
ผู้เป็นชนนีของพระชนนี ทั้ง ๒ อันนับว่าเป็น ร.ชั้น ๓ นั้น มีธิดา ๓ คน
ร่วมชนนียุคเดียวกัน นับว่าเป็น ร.ชั้น ๒ คือ

ที่ ๑ ญ. นามว่า “เพ็ง” คือองค์พระชนนีของสมเด็จพระศรีสุริเยศ

ที่ ๒ ญ. นามว่า “ปลั่ง” ผู้แรกสมพันธกับสีกุลแขกผู้ชาวพัทลุง

ที่ ๓ ญ. นามว่า “รอด” ภายหลังเป็นพระนมในพระบาทสมเด็จพระ

พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

และพระยาราชวังสัน (หวัง) ร.ชั้น ๓ นั้น มีภรรยาสักกดอื่นๆ อีก
(ตามที่ได้ทราบว่า) ๒ คน (ไม่ทราบชื่อ) นับเป็น อ.ชั้น ๑ ทั้ง ๒ คน
ต่างมีบุตรธิดา คือ

ที่ ๑ ช. นามว่า “น้อย”

ที่ ๒ ญ. นามว่า “สาต”

ทั้ง ๒ คนนี้นับว่าเป็น ร.ชั้น ๒ เหมือนกัน ถึงแม้ว่ามารดา

จะเป็น อ.ชั้น ๑ ก็ได้ แต่ก็เป็นบุตรธิดาพระยาราชวังสัน (หวัง) ร.ชั้น ๓

ซึ่งนับว่าเป็นน้องต่างชนนียุคเดียวกัน

ราชินิกุลชั้น ๓

พระชนนเพ่ง เป็นชายของพระชนกจัน ผู้เป็นพระยานนทบุรี
 ร.ชั้น ๒ ทั้ง ๒ นั้นมีธิดาคือ ดมเด็จพระศรีสุราโดย ทรงพระนามว่า
 “เรียม” นับตามลำดับชั้นเป็น ร.ชั้น ๓ เดิมเป็นพระดนมเอกใน
 รัชกาลที่ ๒ ภายหลังมีพระอิสริยยศกีดเป็นสมเด็จพระบรมราชชนนี พระ
 พินัยหลวงในรัชกาลที่ ๓ ตามพระนามที่กล่าวแล้ว

และพระชนกจัน ร.ชั้น ๒ นั้น มีบุตรด้วยภรรยาสกุลอื่นอีก (ตาม
 ที่ทราบได้) ๕ คน คือ

๑. นามว่า “นาค” คือต้นสายสกุลของพระยารัตนอาภรณ์ (แดง)
 และนายนาคนั้นถึงแก่กรรมจะเป็น อ.ชั้น ๓ ก็ต้องนับว่าเป็น ร.ชั้น ๓
 เพราะเป็นบุตรของพระชนกจัน ร.ชั้น ๒ และนับว่าเป็นพี่ต่างชั้น
 ของสมเด็จพระศรีสุราโดย

ท่านปล้อง ร.ชั้น ๒ เป็นน้องนางร่วมชั้นของพระชนนเพ่ง เป็น
 ภรรยาพระยาพิฑู (ทองขาว) สกุลแซ่ดุนีพิฑู ซึ่งนับเป็น ข.ชั้น ๒
 มีบุตรและธิดา ๘ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “ผ่อง” อยู่กับสามีในกรุงเทพฯ

ที่ ๒ ข. ชื่อ “นก” ได้เป็นหลวงสำเร็จภักดี เจ้ากรมเกณฑ์บุญ

บ้านอยู่ถนนควายน^(๑) ในกรุงเทพฯ

(๑) สำนวนความอยู่ที่ตลาดนางเลิ้งในปัจจุบันนี้.

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “ฟุ้ง” เดิมเป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๒ ภายหลังได้เป็นท้าวสมศักดิ์ อยู่ในพระบรมมหาราชวัง

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “น้อย” เดิมเป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๒ ภายหลังเป็นพนักงานในพระบรมมหาราชวัง

ที่ ๕ ช. ชื่อ “ทับ” เดิมเป็นหลวงรองราชมนตร์ แล้วเป็นหลวงเทพภักดี ยกระบัตรพิทลุง ภายหลังเป็นพระยาอภัยบริรักษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิทลุง (เรียกกันว่าพระยาพิทลุง ทับ)

ที่ ๖ ญ. ชื่อ “พัก” อยู่กับลำเจียกพิทลุง

ที่ ๗ ช. ชื่อ “หงส์” อยู่จังหวัดพิทลุงไม่ได้ทำราชการ

ที่ ๘ ช. ชื่อ “น่ม” เดิมเป็นหมื่นต้นทมิฬมัย ปลัดกรมในกรมหมื่นไกรสรวิชิต อยู่กรุงเทพฯ ภายหลังเป็นหลวงเทพภักดี ยกระบัตรจังหวัดพิทลุง

ที่ ๙ ช. ชื่อ “ตุ๊ก” เดิมเป็นหลวงรองราชมนตร์ ภายหลังเป็นพระทิพกำแหงสงคราม ปลัดจังหวัดพิทลุง

บุตรและธิดาท่านปลัดกับพระยาพิทลุง (ทองขาว) ทั้ง ๙ คนนี้ นับว่าเป็น ร.ชั้น ๓ เพราะเป็นบุตรและธิดาของน้องนางพระชนนี

บุรพชนของท่านปลัด ร. ชั้น ๒ ได้ก่ตัวไว้แล้ว บัดนี้จักกล่าวถึงบุรพชนของพระยาพิทลุง (ทองขาว) ร. ชั้น ๒ ไว้เสียด้วย คือต้นสายตฤตแซกต้นพิทลุงมาแต่พระยาแก้วเการพ นามเดิมไม่ปรากฏ เป็นแซกต้นครั้งแรกกรุงศรีอยุธยา ได้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดพิทลุง ตั้งเมือง

อยู่ที่เขาไชยบุรี ชาวเมืองนับถือยกย่องสมญาว่าเป็น “มระห์ม” แปลว่า
 เป็นผู้ใหญ่ในสกุลผู้หนึ่ง อันเนื่องมาจากพระผู้เป็นเจ้าของศาสนาอิสลาม
 พระยาพัทลุง (มระห์ม) มีบุตรผู้ ๑ ชื่อ “ตะดา” ได้เป็นพระยาราชวังสัน
 (ไม่ใช่พระยาราชวังสันบุตรเจ้าพระยาจักรี (แขก) ที่กล่าวเดิมนั้น)
 ภายหลังได้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุงเช่นบิดา พระยาพัทลุง (ตะดา)
 มีบุตรผู้ ๑ นามว่า “ขุน” เปนมหาดเล็กข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ ๓
 ภายหลังได้เป็นพระยาแก้วเงาพิไชย ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง มีสมญา
 ชาวเมืองนิยมเรียกกันว่า “พระยาकांगเหล็ก” และพระยาพัทลุง (ขุน
 “คางเหล็ก”) ผู้ซึ่งนับว่าเป็น อ.ชั้น ๑ (เทียบตามลำดับชั้นที่กล่าวถึง
 ราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ อยู่บัดนี้) ท่านผู้นี้มีภรรยาชื่อ “แม่น” ดังกล่าวนั้น
 เปนภานักบวช อันจะนับว่าเป็น อ.ชั้น ๑ เหมือนกัน และดังกล่าวนั้น
 นั้นเกี่ยวแก่สกุลทองมอญซึ่งจะได้กล่าวต่อไปด้วย

พระยาพัทลุง (ขุน “คางเหล็ก”) กับท่านแม่น ทั้ง ๒ ที่เป
 น อ.ชั้น ๑ นั้น มีบุตรและธิดา ๕ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “ทองขาว” เดิมเปนมหาดเล็กข้าหลวงเดิมใน
 รัชกาลที่ ๓ เหมือนบิดา แล้วเป็นหลวงศักดินายเวรมหาดเล็ก ภายหลัง
 ได้เป็นพระยาแก้วเงาพิไชย ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง คงเมืองอยู่
 ตำบลลำปำฝั่งเหนือจังหวัดพัทลุง ท่านผู้นี้คือด้ามที่านปล้อง

ที่ ๒ ข. ชื่อ “นาง” เปนภรรยานายด่อน หลานเจ้าพระยานคร
 ศรัทธมราช

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “กลั่น” เป็นเจ้าจอมมารดาพระذنมเอกใน
รัชกาลที่ ๓

ที่ ๔ ช. ชื่อ “กล่อม” ได้เป็นพระทิพกำแหงสงคราม ปลัด
จังหวัดพัทลุง

ที่ ๕ ญ. ชื่อ “ฉิม” เป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๓

ทั้ง ๕ คนนี้เป็น อ. ชั้น ๒ เว้นแต่พระยาพัทลุง (ทองขาว) นับว่า
เป็น ข. ชั้น ๒ เพราะเป็นล่ามท่านปลัด ร. ชั้น ๒

พระนมรอด ร. ชั้น ๒ ซึ่งเป็นน้องนางร่วมชนชั้นของพระชนนีเพ็ง
อีกชั้น ๑ นั้น เป็นภรรยาพระยาศรีธรรมา (เงิน) สกุลอื่น อันนับว่าเป็น
ข. ชั้น ๒ ตามลำดับเหมือนกัน มีบุตรและธิดา (ตามที่ทราบได้)
๒ คน คือ

ที่ ๓ ช. ชื่อ “บุญมี” เป็นมหาดเล็กหลวง

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ลิ้ม” ได้เป็นท้าวศรีสุทธา

บุตรและธิดาของพระนมรอดคนเป็น ร. ชั้น ๓ เพราะเป็นบุตรและธิดา
ของน้องนางพระชนนี

นายน้อย ร. ชั้น ๒ ซึ่งเป็นน้องชายต่างชนชั้นของพระชนนีเพ็ง
มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) เป็น ส. ชั้น ๒ มีธิดาคน ๑ คือ

ญ. ชื่อ “เส่ม” เป็น ร. ชั้น ๓ เพราะเป็นธิดาน้องชายของพระชนนี
แต่ต่างชนชั้นกัน

ท่านสาต ร.ชั้น ๒ น้องนางต่างชั้นของพระชนนีเพ็ง เป็นภรรยา
นายเนียม ข.ชั้น ๒ บ้านคำบดคำเพ็ง จังหวัดพระนคร มีบุตรธิดาได้
๓ คน คือ

๑. ชื่อ “มิ่ง” เป็นพระนันทบุรี ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี
เป็น ร.ชั้น ๓ เพราะเป็นบุตรน้องนางของพระชนนี แต่ต่างชั้นกัน

ราชินิกุลชั้น ๔

มีต้นจกกล่าวถึง ร.ชั้น ๔ ดับไป คือ

ทางพระชนกชั้น นายนาค ร.ชั้น ๓ พยาต่างชั้นของดัดเด็จ
พระศรีสุริยาโดย มีภรรยาเป็นหม่อมราชวงศ์ (ไม่ทราบชื่อ) บิดาเป็น
หม่อมเจ้าราชตระกูลครั้งกรุงเก่า มารดาเป็นสามัญ อันนับตามลำดับชั้น
เป็น ข.ชั้น ๓ ซึ่งจะได้อีกกล่าวในสกุลทองมอญต่อไป

นายนาค มีบุตรแต่ธิดากับภรรยาหลวง ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “แตง” ได้เป็นพระยารัตนอาภรณ์

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “บุญมี”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ขุนทอง”

นายนาคมีภรรยาน้อยอีกคน ๑ ไม่ทราบชื่อ มีบุตรแต่ธิดา
๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “บี”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “เทค”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ทองดี”

บรรดาบุตรและธิดานายนาคนี้ นับว่าเป็น ร.ชั้น ๔ เพราะนายนาค
เป็นบุตรพระชนกชั้น ร.ชั้น ๒

ทางพระชนกและพระชนนีร่วมกัน คือ

สมเด็จพระศรีสุราลัย อันจัดได้ตามลำดับว่าเป็น ร.ชั้น ๓ นั้น
เป็นพระต้นมเหสีในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบรม
ราชวงศ์จักรี จัดตามลำดับทางราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ นับว่าเป็น ช.ชั้น ๓
มีพระราชโอรสและธิดา ๓ พระองค์ คือ

ที่ ๑ ช. คือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เติมทรงพระนาม
ว่า “พระองค์เจ้าทิพย์” แต่ก่อนนั้นมีพระอิสริยยศศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า
ในรัชกาลที่ ๑ แล้วเป็นพระองค์เจ้าฝ่ายพระราชวังบวร ครั้นถึง
รัชกาลที่ ๒ เป็นพระเจ้าลูกยาเธอในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาได้ทรงกรม
เป็นกรมหมื่นเฉษฏาภดินทร เติมเสด็จประทับอยู่กับสมเด็จพระบรม
ชนกนาถ ณะพระราชวังเดิมกรุงธนบุรี ซึ่งบัดนี้เป็นโรงเรียนนายเรือ
ราชนาวี จังหวัดธนบุรีได้ ถึงรัชกาลที่ ๒ ประทับณวังท่าพระ จังหวัด
พระนคร ตลอดถึงได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ จึงเสด็จเข้าไป
ประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวัง

ที่ ๒ ญ. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าขอม”

ที่ ๓ ช. ทรงพระนามว่า “พระองค์เจ้าหนูคำ”

๕ พระองค์ นนบตามลำดับเป็น ร.ชั้น ๔ เพราะเป็นพระราชโอรส
และธิดาของสมเด็จพระศรีสุริเยศโดย ร.ชั้น ๓

ทางพระชนนีเพ่ง

ท่านพ่อ ร.ชั้น ๓ ซึ่งเป็นธิดาที่ ๑ ของท่านปด้อยน้องนาง
พระชนนีเพ่ง กับพระยาพิทักษ์ (ทองขาว) นั้น เป็นภรรยาพระอภัยมณี
ชื่อว่า “หม่อมทับ” (กล่าวกันว่า) เป็นบุตรหม่อมเจ้าในราชตระกูลกรุงเก่า
องค์ ๑ นามไม่ปรากฏ กับท้าวทรงกันดาล (ทองมอญ) สกุนตลามาญ
ท่านพ่อมีบุตรและธิดา ๖ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “บ่อม” เดิมอยู่ยังเคหสถานของบิดามารดา
ภายหลังได้เข้ามาอยู่ในพระบรมมหาราชวัง รับอภิบาลสมเด็จพระเจ้าฟ้า
จาตุรนต์วัณณราชกุมาร กรมพระจักรพรรดิพงษ์

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “นิม” ภายหลังเปลี่ยนเป็นชื่อ “รอด”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “ทรัพย์” เป็นเจ้าจอมมารดา (๑) ในรัชกาลที่ ๓

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “น้อย”

ที่ ๕ ช. ชื่อ “แซก”

ที่ ๖ ช. ชื่อ “ฝรั่ง”

ทั้ง ๖ คนนี้เป็น ร.ชั้น ๔ เพราะเป็นบุตรและธิดาของธิดาน้องนาง
พระชนนี

(๑) เจ้าจอมมารดาของกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ และสมเด็จพระราชสุริยวงศา
ราชประยูร

บุรพชนของท่านผ่องได้กล่าวมาแล้ว บัดนี้จักกล่าวถึงบุรพชนของ พระอักษรสัมบัต (หม่อมทับ) ผู้เป็น ข.ชั้น ๓ ไว้ด้วย บุรพชนทางบิดา ที่ว่าเป็นราชตระกูลกรุงทวารวดี (กรุงเก่า) นั้น ต้นสายมาแต่พระเจ้า แผ่นดินพระองค์ใดไม่ทราบแน่ ซึ่งมีพระราชโอรสต้องเป็นพระองค์เจ้า ต่างกรม หรือไม่ได้ทรงกรมองค์ใดองค์หนึ่ง จะเป็นใครและพระนาม อะไรทราบไม่ได้เหมือนกัน พระองค์เจ้าองค์นั้นมพระโอรสเป็นหม่อมเจ้า (ไม่ทราบนาม) จัดตามลำดับเป็น อ.ชั้น ๑ หม่อมเจ้าองค์นี้ ต่อมา ตั้งเคหสถานอยู่ณะท่าลิบเบย จังหวัดกรุงเก่า ทางมารดาเป็นสกุลรามัญ ต้นสายจะเป็นใครก็ไม่ทราบ แต่เป็นมอญผู้หนึ่ง มีบุตรเถระธิดา ๓ คน ร่วมมารดากัน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “ชวน” เป็นเจ้าพระยารามจักรวงศ์ ครั้นกรุงธนบุรี เป็นบิดาท่านทองซอน มารดาพระยาศรีรัทเทพ (ทองเพ็ง)

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “ทองคำ” ได้มีบรรดาศักดิ์เป็นท้าวทรงกันดาล และมีสมญาปรากฏว่า “ทองมอญ” คำว่า “ทอง” ก็หมายความว่า “ทองคำ” นั่นเอง แต่ตัดคำว่า “คำ” พยางค์ท้ายออกเสีย เดิมคำว่า “มอญ” เข้าแซกท้าย เพื่อให้ทราบว่าเป็นมอญ

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “เบ๊น” เป็นภรรยาพระยาพิทักษ์ (ขุน “คางเหล็ก”) ทั้ง ๓ คนนั้นนับว่าเป็น อ.ชั้น ๑

ท่านทองคำ คือท้าวทรงกันดาล (ทองมอญ) นั้น เป็นภรรยา หม่อมเจ้าองค์ ๑ ในราชตระกูลกรุงศรีอยุธยาตามที่กล่าวมาแล้ว มีบุตร เถระธิดาด้วยกัน ๔ คน คือ

ที่ ๑ ข. ชื่อ “หม่อมอ่อน” ได้เป็นพระศรีวิโรจน์ เจ้าจันทวน
อากรกรพณในกรมพระคลังมหาสมบัติ

ที่ ๒ ข. ชื่อ “หม่อมทับ” ได้เป็นพระอักษรสมบัติ เล่มียนตรา
กรมพระคลังมหาสมบัติ คือลำดับท่านพ่อ ร.ชั้น ๓ ดังกล่าวมาแล้ว

ที่ ๓ ณ. ชื่อ “หม่อมทิม” เดิมมีศักดิ์เป็นเจ้าจอมมารดาวรรณ
กรุงธนบุรี

ที่ ๔ ณ. หม่อม (อะไรไม่ทราบชื่อ) ที่เป็นภรรยาของนายนาคนคร
พระชนกจันทกกล่าวมาแล้ว

ทั้ง ๔ คนนั้นนับว่าเป็น อ.ชั้น ๒ แต่หม่อมทับเป็น ข.ชั้น ๓ ด้วย
ภรรยาของนายนาคนครเป็น อ.ชั้น ๓ ด้วยเหมือนกัน

บัดนี้ถึงคราวที่จะต้องกล่าวถึงบุตรและธิดาท่านปด้อย น้องนางพระ
ชนนีเพ็ง กับพระยาพัทลุง (ทองขาว) ดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งนางพระ
ท่านพ่อ ร.ชั้น ๓ ส่วนท่านพ่อซึ่งเป็นธิดาที่ ๑ ได้กล่าวมาแล้ว จะต้อง
กล่าวอีกแต่ ๘ คน คือ

(๑) หลวงสัจจาภักดี (นภ) ร.ชั้น ๓ มีภรรยาเป็น อ.ชั้น ๓
มีบุตร (ตามที่ทราบ) ๓ คน คือ

๑. ชื่อ “คึก” เป็นหลวงมหาดไทยจังหวัดพัทลุง เป็น ร.ชั้น ๔

(๒) ท้าวสมศักดิ์ (เพ็ง) ร.ชั้น ๓ (ไม่มีบุตร)

(๓) ท่านน้อย ร.ชั้น ๓ (ไม่มีบุตร)

(๔) พระยาพัทลุง (ทับ) ร.ชั้น ๓ มีภรรยาเป็น อ.ชั้น ๓
มีบุตรและธิดา ๕ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “หนูขาว”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “หนูดำ”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “คล้าย” เป็นหลวงเทพภักดี ยกระบัตรจังหวัด

พัทลุง

ที่ ๔ ช. ชื่อ “ขาว” เป็นพระปริยัติธรรมคุณานุกรณ์ เจ้าเมือง
ประเทยยน ขึ้นจังหวัดพัทลุง

ที่ ๕ ช. ชื่อ “นพ” เป็นหลวงวิบุตยชนธิ์ จังหวัดพัทลุง
บรรดามุตรและธิดาพระยาพัทลุง (ทับ) ทงปวงเปน ร.ชั้น ๔ เพราะ
เปนมุตรและธิดา ร.ชั้น ๓

(๕) ท่านพัก ร.ชั้น ๓ เป็นภรรยาพระพลสงคราม (บัว) น้อง
พระยาพัทลุง (ขุน “คางเหล็ก”) เปน อ.ชั้น ๑ แต่มาได้กับท่านพัก
ร.ชั้น ๓ จึงเปน ช.ชั้น ๓ ด้วย ทง ๒ นมมุตรและธิดา คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “พุ่ม” เป็นพระพลสงครามจังหวัดพัทลุง

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “น่ม”

มุตรและธิดาท่านพักทง ๒ คนนี้เปน ร.ชั้น ๔

(๖) นายหงส์ ร.ชั้น ๓ มีภรรยาเปน ต.ชั้น ๓ มีมุตร
๓ คน คือ

ช. ชื่อ “คล้าย” เป็นหลวงเขตรชนธิ์ภักดี ปัตติจังหวัดปะเทยยน
เปน ร.ชั้น ๔

(๗) หลวงเทพภักดี (น่ม) ร.ชั้น ๓ มีภรรยา ต.ชั้น ๓
มีมุตรและธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “คาบ”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “สว่าง” เดิมเป็นมหาดเล็กหลวง แล้วเป็น
หลวงรามบริรักษ์ และหลวงบุรีบริบาล ผู้ช่วยราชการจังหวัดพัทลุง
ภายหลังเป็นผู้พิพากษาจังหวัดชุมพร

บรรดาศักดิ์และธิดาหลวงเทพภักดี (นัม) ทั้งปวงเป็น ร.ชั้น ๔
เพราะเป็นบุตรและธิดา ร.ชั้น ๓

(๘) พระทิพกำแหงสงคราม (สุก) ร.ชั้น ๓ มีภรรยา ๔ คน ๓
มีบุตรและธิดา ๔ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “จำ” เดิมเป็นพนักงานมโหรีข้างใน.

ที่ ๒ ช. ชื่อ “กลิ่น”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “ใจ”

ที่ ๔ ญ. ชื่อ “แย้ม”

ทั้ง ๔ คนหรือผู้อื่นเช่นเดียวกันเป็น ร.ชั้น ๔

เมื่อได้กล่าวถึงสกุลพัทลุงถึงขั้นที่ ๔ ดังนี้ และบุตรชนก็ได้กล่าวไว้

แล้วด้วย ยังไม่ได้กล่าวถึงทางน้องพระยาพัทลุง (ทองขาว) ที่เป็น
อ.ชั้น ๒ ให้ทอดจดลงมา ถ้าจะละเอียดเสีย ขึ้นต่อๆ ลงมาจะไม่ทราบ
ว่าเกี่ยวข้องกับราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ อย่างไรใด สมควรจะต้องกล่าวในลำดับนี้
จักยกขึ้นกล่าวพอเป็นตัวอย่างแต่ด้วยกรมหมื่นไกรสรวิชิตสายเดียว คือ
เจ้าจอมมารดากลิ่น อ.ชั้น ๒ ผู้เป็นธิดาพระยาพัทลุง (ขุน “คางเหล็ก”)
น้องพระยาพัทลุง (ทองขาว) ดำรงตำแหน่งนี้ น้องนางพระชนนี

เจ้าจอมมารดาต้นเป็นพระสนมเอก ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งนับเป็น อ.ชั้น ๒ เหมือนกัน มีพระเจ้าลูกเธอทรงพระนามว่า “สุทัศน์” ได้เป็นกรมหมื่นไกรสรวิชิต เป็น อ.ชั้น ๓

กรมหมื่นไกรสรวิชิต มีนางห้ามหลายคน ต่างมีพระโอรสและธิดามากด้วยกัน จะยกชนกต่างไว้แต่ ๒ คน คือ หม่อมน้อยและหม่อมอ้อม และหม่อมเจ้าใน ๒ หม่อมนั้นจะยกชนกต่างแต่หม่อมละองค์พอเป็นตัวอย่างที่ดีสืบต่อไป นางห้ามกรมหมื่นไกรสรวิชิตนั้นก็นับว่าเป็น อ.ชั้น ๓ เหมือนกัน

(๑) หม่อมน้อย มีหม่อมเจ้าองค์ที่ ๒ เป็นชาย นามว่า “หม่อมเจ้าจินดา” (๑)

(๒) หม่อมอ้อม มีหม่อมเจ้าองค์ที่ ๔ เป็นชาย นามว่า “หม่อมเจ้าอลงกรณ์” (๒)

หม่อมเจ้าทั้ง ๒ นี้ และหม่อมเจ้าอื่น ๆ ในกรมหมื่นไกรสรวิชิต ทุกองค์นับว่าเป็น อ.ชั้น ๔ เพราะมาถึงพระบิดาจะเกี่ยวข้องกับราชินิกุลดีแต่ก็เป็นสายเขย

บุตรจกต่างถึงสกุลต่างทรงกันดาล (ทองมอญ) อ.ชั้น ๔ ต่อไปตามลำดับ บุรพชนในสกุลนี้ได้ก่ต่างไว้แล้ว และสายหม่อมทับด้ามท้าวเมืองก็ได้ก่ต่างแล้วเหมือนกัน จกต่างแต่ทางหม่อมทับ ซึ่งเป็น อ.ชั้น ๒ นั้น คือ

(๑) บิดาเจ้าพระยาวิชิตวงศวุฒิไกร (ถวัลย์) และเจ้าพระยาอภัยภูธร (ลบ)

(๒) บิดาพระยาสุรารังส (จิตร) และพระยาวิชิตวงศวุฒิไกร (สพ)

(๑) พระศรีวิโรจน์ (หม่อมอ่อน) อ.ชั้น ๒ มีภรรยา (แต่ที่ทราบ) ๓ คน (ชื่อใดๆไม่ทราบ) เป็น อ.ชั้น ๒ ทั้ง ๓ คน คน ๑ มีบุตร ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “เพชร” เป็นมหาตเล็กหลวง

ที่ ๒ ช. ชื่อ “พลาย”

ที่ ๓ ช. ชื่อ “บัว”

ภรรยาหม่อมอ่อนอีกคน ๑ มีธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “ดิน”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “สวน”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “สอน”

ภรรยาอีกคน ๑ มีธิดา (ตามที่ทราบ) ๑ คน คือ

ญ. ชื่อ “ปราง” มีบรรดาศักดิ์ปรากฏว่า “ท้าวคัมณเทียร”

เป็นท้าวพิเศษปากบวช เรียกกันแต่ว่า “ท้าวปราง”

บรรดาบุตรและธิดาหม่อมอ่อนทั้งปวงเป็น อ.ชั้น ๓ เพราะเป็น

สายเขย

นายเพชร อ.ชั้น ๓ เป็นสามีท่านดิน น้องสาวต่างมารดา อ.ชั้น ๓

ด้วยกัน มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ช. ชื่อ “กล่อม”

ที่ ๒ ช. ชื่อ “โนรี” เป็นพระยาสุรบดินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัด

ไชยนาท

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “นิม”

ท้าวปราง อ.ชั้น ๓ เป็นภรรยาหลวงพลสงคราม (กดิน)
เป็น อ.ชั้น ๓ มีบุตรและธิดา (เท่าใดไม่ทราบ) จักกล่าวแต่คนเดียว คือ
ช. ชื่อ “น้อยแดง” (มีคำกล่าวกันว่าเป็นแต่บุตรเพียง)
บรรดาหลานพระศรีวิโรจน์ (อ่อน) ทุกคนเป็น อ.ชั้น ๔ เพราะว่า
ถึงบิดามารดาจะเกี่ยวข้องกับราชินิกุลก็ดี แต่ต่อนับว่าเป็นสายเขย

(๒) พระอภัยรสมบัติ (หม่อมทับ) อ.ชั้น ๒ แต่มาเป็น
สามีท่านผู้หญิง ร.ชั้น ๓ จึงนับเป็น ข.ชั้น ๓ ด้วย บุตรและธิดาทาง ร.ชั้น ๓
ได้กล่าวแล้ว จักกล่าวในที่นี้แต่ทาง อ.ชั้น ๒ คือหม่อมทับ มีภรรยา
(ตามที่ทราบ) อีกคนหนึ่งเป็น อ.ชั้น ๒. (ไม่ทราบชื่อ) มีธิดาคน ๓
ชื่อ “แจ่ม” เป็น อ.ชั้น ๓. ท่านแจ่มเป็นภรรยาคุณอัมพวัน (ซึ่ง
เรียกกันแต่เพียงว่า “คุณวัน”) เป็นโอรสพระเจ้ากรุงธนบุรี

อนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างท่านผู้หญิง ร.ชั้น ๓ ซึ่งเป็นภรรยา
หม่อมทับนั้น ย่อมโยงความสนิทถึงหม่อมทิ้มซึ่งเป็นน้องนางหม่อมทับ
และเป็นมารดาคุณอัมพวัน โอรสพระเจ้ากรุงธนบุรี บรรดาพวกพระเจ้า
กรุงธนบุรีโดยมากย่อมฝากฝังอยู่ในราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ เช่นท่านกดิน
หลานคุณอัมพวัน ได้เป็นพระพี่เลี้ยงสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงวิสุทธิกระษัตริย์
เป็นต้น เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วเป็นพระพี่เลี้ยงสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา
ภาณุพันธุ์วงศ์วรเดชสืบต่อมา ทั้งคู่ได้ให้ธิดาของโอรสพระเจ้ากรุงธนบุรี

ผู้อื่น เช่นพระพงศ์นรินทร์เป็นคนเข้าฝากใฝ่อีกด้วย คือคุณปลัดเตียงม
ได้มีหน้าที่เป็นผู้อุปการัดมเด็จพระเจ้าสุทนต์มณีในสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินีทั้ง ๔ พระองค์ และท่านจันธิดาพระพงศ์นรินทร์อีกผู้ ๓ ได้เป็นพระนมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังมีผู้อื่นอีกหลายคนไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงเป็นลัทธิอื่นด้วยเลย เมื่อกล่าวตามลำดับชั้นราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ นี้ จัดว่าคุณอัมพวันเป็น ข. ชั้น ๓ ท่านแจ่มกับคุณอัมพวันทั้ง ๒ นี้มีธิดา ๓ คน (ตามที่ทราบ) คือ

ชื่อ “แสง” เป็นหม่อมห้ามเจ้าต่างกรม^(๑) หม่อมแสงนั้นนับว่าเป็น อ. ชั้น ๔ เพราะถึงว่ามารดาจะเกี่ยวข้องกับราชินิกุลก็ดี แต่ต้องนับว่าเป็นสายเขยและสายสะใภ้ต่อมา

(๓) หม่อมทิม อ. ชั้น ๒ เป็นธิดาสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (สิน) มีโอรสคือ คุณอัมพวัน ข. ชั้น ๓ ที่เป็นสามีท่านแจ่ม อ. ชั้น ๓ ธิดาหม่อมทิมนั้น ทั้ง ๒ ธิดาก็คือ ญ. หม่อมแสง อ. ชั้น ๔ คนเดียวกันกับที่ได้กล่าวมาแล้ว และเหตุผลที่ต้องนับว่าเป็น อ. ชั้น ๔ ก็เช่นเดียวกัน

(๔) หม่อม (อะไรไม่ทราบชื่อดังกล่าวนั้น) เป็นธิดาท้าวทรงกันดาล (ทองมอญ) คนที่คู่คี่ ซึ่งเป็น อ. ชั้น ๒ และเป็น ด. ชั้น ๓ เพราะเป็นภรรยานายนาคร ร. ชั้น ๓ นั้น มีบุตรและธิดาได้กล่าว

(๑) เป็นหม่อมห้ามในกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ เป็นหม่อมมารดาพระองค์เจ้าสิงหนาทราชครูคฤทธิ พระบิดาเจ้าพระยาเทเวศร์วงศวิวัฒน์ (หลาน)

นามมาแล้ว ในส่วนบุตรและธิดานายนาค มีพระยารัตนอาภรณ์ (แดง)
เป็นต้น บรรดาบุตรและธิดาหม่อม (ที่ไม่ทราบชื่อ) ๕ คนนับเป็น อ. ชั้น ๓
แต่เมื่อนับทางบิดา คือนายนาค ร. ชั้น ๓ นับเป็น ร. ชั้น ๔ ตามเหตุผล
ที่ได้กล่าวแล้วในตอนบุตรและธิดานายนาค ร. ชั้น ๓ นั้น

บัดนี้ จักคัดลอกถึงสายบุตรและธิดาพระนมรอน้องนางพระชนนี
เพ็ญ คือไปตามลำดับ

(๑) นายบุญมี มหาเด็ก ร. ชั้น ๓ (มีภรรยาไม่ทราบชื่อ)
เป็น ต. ชั้น ๓ มีบุตรและธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ บุญ ชื่อ “บุญมาก” ไม่มีสามี เป็นพนักงานเฝ้าหอพระธาตุ
มณฑลเพชร ในพระบรมมหาราชวัง

ที่ ๒ ข. ชื่อ “ดี”

ที่ ๓ ข. ชื่อ “ดังข”

(๒) ท้าวศรีสัจจา (ถัม) ร. ชั้น ๓ มีสามีชื่อนายปานเป็น
ข. ชั้น ๓ มีบุตรและธิดา ๒ คน คือ

ที่ ๑ บุญ ชื่อ “กตัม” เป็นท้าวทองกบมา

ที่ ๒ ข. ชื่อ “พัน”

บรรดาบุตรและธิดาของนายบุญมีและท้าวศรีสัจจา (ถัม) นับเป็น
ร. ชั้น ๔ เพราะเป็นบุตรและธิดาของบุตรและธิดาน้องนางพระชนนี

ส่วนสายธิดาของนายน้อย น้องยาพระชนนี เพ็ญ ต่างชนนี้ คือ

ท่านเสม ร. ชั้น ๓ นับเป็นภรรยาพระยาจุฬาราชมนตรี (แก้ว)

ดุกฤตเฉกขมัต เป็นเชกชาติเปือยครั้งกรุงศรีอยุธยา จักไม่กล่าวถึง

บุรพบุรุษในสกุลนั้นในลำดับนี้ และสกุลนอกหมัดนั้นเป็นสกุลเดียวกันกับ
 ฝ่ายพระยาจุฬาราชมนตรีศรีกรุงเก่า กับฝ่ายเจ้าพระยาอัครมหาเสนา
 (บุณนาค) ลำดับเจ้าคุณพระวชิรพันธ์ชั้น ๓ (นวด) พระน้องนางด้มเด็จพระ
 พระอมรินทราบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑ ของกรุงรัตนโกสินทร์ ท่านเดิม
 ร. ชั้น ๓ กับพระยาจุฬา (แก้ว) ผู้ที่จัดลำดับว่าเป็น ข. ชั้น ๓ ทั้ง ๒ คนนี้
 มีธิดา ๓ คน คือ

ที่ ๑ ญ. ชื่อ “แจ่ม”

ที่ ๒ ญ. ชื่อ “นก”

ที่ ๓ ญ. ชื่อ “หงส์” เป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๑ ทั้ง ๓ คนนี้
 นับเป็น ร. ชั้น ๔ เพราะเป็นธิดาท่านเดิม ร. ชั้น ๓ อันเป็นธิดาของ
 น้องยาพระชนนีแต่ต่างชนนี้

ส่วนฝ่ายบุตรท่านลำดับน้องนางพระชนนีฝั่งต่างชนนี้ คือ

พระนนทบุรุษ (ม่วง) ร. ชั้น ๓ มีภรรยา (ไม่ทราบชื่อ) มีบุตร
 (ตามที่ทราบได้) ๑ คน คือ

ช. ชื่อ สองเมือง ได้เป็นพระยาไกรโกษา ตำแหน่งพระคลัง
 ฝ่ายพระราชวังบวร

พระยาไกรโกษา (สองเมือง) หรือบุตรและธิดาพระนนทบุรุษ
 (ม่วง) ผู้ขึ้นนับเป็น ร. ชั้น ๔ เพราะเป็นบุตรและธิดาของ ร. ชั้น ๓
 อันเป็นบุตรน้องนางพระชนนีแต่ต่างชนนี้

ราชินิกุลชั้น ๕

บัดนี้ จักกล่าวถึงราชินิกุลรัชกาลที่ ๓ ชั้น ๕ ดั้บไป

ทางพระชนก้าน

(๑) พระยารัตนอาภรณ์ (แดง) ร. ชั้น ๔ (บุตรนายนาค)
มีภรรยาชื่อจัน (สกุลโตไม่ทราบ) เป็น ส. ชั้น ๔ มีบุตรธิดา ๓ คน คือ
ที่ ๑. บ. ชื่อ “แจ่ม”
ที่ ๒. ข. ชื่อ “เนตร”
ที่ ๓. บ. ชื่อ “เกด”
มีภรรยาน้อยตามทีทราบบ้าง ๒ คน ๆ ๑ ชื่อ เขี่ยม เป็น ส. ชั้น ๔
มีธิดา ๑ คน คือ
บ. ชื่อ ส้มบุญ (ใหญ่) อยู่กับสมเด็จพระยาดุสดารัตนราชประยูร
ภรรยาน้อยอีก ๑ คน ชื่อ “พุด” เป็น ส. ชั้น ๔. มีบุตร ๑ คน คือ
ข. ชื่อ เตียบ
บรรดาบุตรและธิดาพระยารัตนอาภรณ์ (แดง) ทุกคนนับเป็น
ร. ชั้น ๕ เพราะเป็นบุตรและธิดา ร. ชั้น ๔

(๒) ท่านบุญมี ร. ชั้น ๔ (ธิดานายนาค) เป็นภรรยาพระนอโชติ
ราชเศรษฐี (รอด) เป็น ข. ชั้น ๔ มีบุตรและธิดา ๔ คน คือ
ที่ ๑. บ. ชื่อ “ทองสุก” เป็น ร. ชั้น ๕
ที่ ๒. บ. ชื่อ “เนย”